

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2019

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ, Α΄ ΣΕΙΡΑ

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Δευτέρα, 20 Μαΐου 2019

Ώρα: 08:00 - 11:00

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΟΚΤΩ (8) ΣΕΛΙΔΕΣ

Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από **ΔΥΟ (2) ΜΕΡΗ**.

Να απαντήσετε **ΟΛΑ** τα ερωτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 70)

Μια εποχή για ψώνια

Η σύγχρονη καπιταλιστική οικονομία πρέπει να αυξάνει διαρκώς την παραγωγή για να επιβιώσει, σαν τον καρχαρία που πρέπει να κινείται διαρκώς για να μην πάθει ασφυξία. Ωστόσο, δεν αρκεί να παράγει. Κάποιος πρέπει επίσης να αγοράζει προϊόντα – διαφορετικά, οι βιομήχανοι και οι επενδυτές θα χρεοκοπήσουν. Για να προληφθεί αυτή η καταστροφή και να διασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι θα αγοράζουν πάντα κάθε νέο πράγμα που παράγει η βιομηχανία, εμφανίστηκε ένα νέο ήθος: ο καταναλωτισμός.

Ο καταναλωτισμός θεωρεί την κατανάλωση όλο και περισσότερων προϊόντων και υπηρεσιών σαν κάτι θετικό. Ενθαρρύνει τους ανθρώπους να απολαμβάνουν πράγματα, να κακομαθαίνουν τον εαυτό τους, ακόμα και να πεθαίνουν αργά από την υπερκατανάλωση. Η ολιγάρκεια είναι ασθένεια που χρειάζεται θεραπεία. Ο καταναλωτισμός έχει δουλέψει σκληρά, με τη βοήθεια της μαζικής ψυχολογίας («Just do it!»), για να πείσει τους ανθρώπους ότι η πολυτέλεια μας κάνει καλό, ενώ η ολιγάρκεια είναι καταπίεση.

Όλοι είμαστε καλοί καταναλωτές. Αγοράζουμε αμέτρητα προϊόντα τα οποία δεν τα χρειαζόμαστε πραγματικά και που μέχρι χτες δεν ξέραμε καν ότι υπήρχαν. Οι κατασκευαστές σχεδιάζουν σκόπιμα προϊόντα με μικρή διάρκεια ζωής και επινοούν νέα και περιττά μοντέλα απολύτως ικανοποιητικών προϊόντων, τα οποία πρέπει να αγοράσουμε για να παραμείνουμε «στη μόδα». Τα ψώνια έχουν γίνει η αγαπημένη μας ασχολία και τα καταναλωτικά αγαθά έχουν γίνει απαραίτητοι διαμεσολαβητές στις σχέσεις μεταξύ συγγενών, συζύγων και φίλων. Θρησκευτικές γιορτές όπως τα Χριστούγεννα έχουν εξελιχθεί σε καταναλωτικά πανηγύρια.

Η άνθηση του ήθους του καταναλωτισμού εκδηλώνεται με τον πιο εμφανή τρόπο στην αγορά τροφίμων. Οι παραδοσιακές αγροτικές κοινωνίες ζούσαν κάτω από την τρομερή σκιά της σιτοδείας*. Στον σημερινό πλούσιο κόσμο, η παχυσαρκία είναι διπλή νίκη για τον καταναλωτισμό. Οι άνθρωποι, αντί να τρώνε λίγο, κάτι που θα οδηγούσε σε οικονομική συρρίκνωση, τρώνε πάρα πολύ και στη συνέχεια αγοράζουν προϊόντα διαίτης – συμβάλλοντας διπλά στην οικονομική ανάπτυξη.

Πώς μπορούμε να συνταιριάσουμε το καταναλωτικό ήθος με το καπιταλιστικό ήθος του επιχειρηματία, σύμφωνα με το οποίο τα κέρδη δεν πρέπει να σπαταλιούνται, αλλά αντίθετα να επανεπενδύονται στην παραγωγή; Είναι απλό. Όπως και στις προηγούμενες εποχές, υπάρχει σήμερα ένας καταμερισμός εργασίας ανάμεσα στην ελίτ και τις μάζες. Οι πλούσιοι φροντίζουν με ιδιαίτερη προσοχή την περιουσία τους, ενώ οι λιγότερο ευκατάστατοι δανείζονται για να αγοράζουν αυτοκίνητα και τηλεοράσεις που δεν χρειάζονται πραγματικά. Το καπιταλιστικό και το καταναλωτικό ήθος είναι οι δύο πλευρές του ίδιου νομίσματος, η συγχώνευση δύο εντολών. Η υπέρτατη εντολή για τους πλούσιους είναι «επενδύστε!». Η υπέρτατη εντολή για όλους τους υπόλοιπους είναι «αγοράστε!».

Το καπιταλιστικό-καταναλωτικό ήθος είναι επαναστατικό και από μια ακόμα άποψη. Τα περισσότερα από τα προηγούμενα ηθικά συστήματα πρότειναν στους ανθρώπους μια επαχθή συμφωνία. Τους υπόσχονταν τον παράδεισο, μόνο όμως αν καλλιεργούσαν τη συμπόνια και την ανοχή, αν ξεπερνούσαν την επιθυμία και την οργή και αν χαλιναγωγούσαν τα εγωιστικά τους συμφέροντα. Για τους περισσότερους, αυτό ήταν υπερβολικά δύσκολο. Η ιστορία της ηθικής είναι ένα λυπητερό παραμύθι υπέροχων ιδανικών στα οποία κανείς δεν μπορεί να αντεπεξέλθει. Οι περισσότεροι χριστιανοί δεν μιμήθηκαν τον Χριστό, οι περισσότεροι βουδιστές δεν κατάφεραν να ακολουθήσουν τον Βούδα, οι περισσότεροι κομφουκιανιστές θα είχαν κάνει τον Κομφούκιο να βγει από τα ρούχα του.

Αντίθετα, οι περισσότεροι άνθρωποι σήμερα πραγματώνουν με επιτυχία το καπιταλιστικό-καταναλωτικό ιδεώδες. Το νέο ήθος υπόσχεται τον παράδεισο με την προϋπόθεση ότι οι πλούσιοι θα συνεχίσουν να είναι άπληστοι και να ξοδεύουν τον χρόνο τους βγάζοντας χρήματα και οι μάζες θα αφήνουν ελεύθερες τις επιθυμίες και τα πάθη τους – και θα αγοράζουν όλο και περισσότερο. Πρόκειται για την πρώτη θρησκεία στην ιστορία που οι οπαδοί της κάνουν πραγματικά αυτό που τους ζητείται. Πώς, όμως, ξέρουμε στ' αλήθεια ότι για αντάλλαγμα θα κερδίσουμε τον παράδεισο; Το έχουμε δει στην τηλεόραση.

* σιτοδεία = έλλειψη σιταριού, απουσία τροφίμων

(Δοκίμιο, Απόσπασμα-Διασκευή)
Yuval Noah Harari, «Μια εποχή για ψώνια»,
Sapiens: Μια Σύνοψη Ιστορία του Ανθρώπου,
μτφ. Μιχάλης Λαλιώτης, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2015, σ. 356-359

A.I. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗΣ

(ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

A.I.1. Να γράψετε περίληψη του δοκιμίου, έκτασης 120-140 λέξεων. Το κείμενό σας πρόκειται να δημοσιευτεί στο περιοδικό του σχολείου σας.

(μονάδες 8)

A.I.2. Να γράψετε **έναν (1)** τρόπο πειθούς που χρησιμοποιεί ο δοκιμιογράφος στην **έκτη (6^η)** παράγραφο και το αντίστοιχό του μέσο πειθούς. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 4)

A.I.3. Ο δοκιμιογράφος στην **έκτη (6^η)** παράγραφο αναφέρει: «**Το καπιταλιστικό-καταναλωτικό ήθος είναι επαναστατικό και από μια ακόμα άποψη. Τα περισσότερα από τα προηγούμενα ηθικά συστήματα πρότειναν στους ανθρώπους μια επαχθή συμφωνία. Τους υπόσχονταν τον παράδεισο, μόνο όμως αν καλλιεργούσαν τη συμπόνια και την ανοχή, αν ξεπερνούσαν την επιθυμία και την οργή και αν χαλιναγωγούσαν τα εγωιστικά τους συμφέροντα.**».

Αφού μελετήσετε προσεκτικά το πιο πάνω απόσπασμα, να εξηγήσετε τη θέση του δοκιμιογράφου και να παραθέσετε και τη δική σας άποψη.

(Έκταση: 80-100 λέξεις)

(μονάδες 4)

A.I.4. Να εντοπίσετε και να γράψετε τα δομικά στοιχεία της **τρίτης (3^{ης})** παραγράφου.

(μονάδες 3)

A.I.5. Στην **τέταρτη (4^η)** παράγραφο του κειμένου ο δοκιμιογράφος κάνει χρήση της **μεταφορικής / συνυποδηλωτικής γλώσσας**. Αφού αναφέρετε **ένα (1)** παράδειγμα, να αιτιολογήσετε τη λειτουργία της, δίνοντας **δύο (2)** στοιχεία.

(μονάδες 3)

A.I.6. Να ξαναγράψετε τις παρακάτω προτάσεις, αντικαθιστώντας καθεμία από τις υπογραμμισμένες λέξεις με **μία (1) συνώνυμή** της, χωρίς να αλλάξετε τον γραμματικό της τύπο και το νόημα της πρότασης:

α. Η υπέρτατη εντολή για όλους τους υπόλοιπους είναι «αγοράστε!».

β. Αντίθετα, οι περισσότεροι άνθρωποι σήμερα πραγματώνουν με επιτυχία το καπιταλιστικό-καταναλωτικό ιδεώδες.

(μονάδες 2)

A.I.7. Να γράψετε **ένα (1)** παράγωγο ουσιαστικό και **ένα (1)** παράγωγο επίθετο για το καθένα από τα πιο κάτω ρήματα (να διευκρινίσετε ποιο είναι το ουσιαστικό και ποιο είναι το επίθετο):

ΡΗΜΑ	ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ	ΕΠΙΘΕΤΟ
ζούσαν		
υπάρχει		

(μονάδες 4)

A.I.8. Να αναλύσετε τη λέξη «**εμφανή**» στα συνθετικά της μέρη και να σχηματίσετε **μία (1)** νέα, απλή ή σύνθετη λέξη, από το **β΄ συνθετικό** της.

(μονάδες 2)

A.II. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ (ΜΟΝΑΔΕΣ 40)

Ο αρχισυντάκτης εφημερίδας ευρείας κυκλοφορίας, στην οποία εργάζεστε ως αρθρογράφος, σας αναθέτει να γράψετε άρθρο με θέμα:

«Η δυστυχία του ανθρώπου στη δίνη της καταναλωτικής μανίας των καιρών μας».

Στο άρθρο που θα γράψετε, να σχολιάσετε το θέμα που σας δόθηκε και να επιχειρηματολογήσετε τεκμηριωμένα, προτείνοντας τρόπους με τους οποίους ο σύγχρονος άνθρωπος θα αποκτήσει καταναλωτική συνείδηση, εστιάζοντας και στην εσωτερική του ελευθερία.

(Έκταση: 450-500 λέξεις)

Σημείωση: Δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το ονοματεπώνυμό σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο, το οποίο μπορεί να αποκαλύψει την ταυτότητά σας. Ο τίτλος του άρθρου σας είναι: **«Η δυστυχία του ανθρώπου στη δίνη της καταναλωτικής μανίας των καιρών μας» και ΔΕΝ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΓΡΑΦΤΕΙ ΞΑΝΑ.**

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ – ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ (ΜΟΝΑΔΕΣ 30)

Να μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και να απαντήσετε όλες τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

**B1.
ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**

Κ. Μόντης, «Δεύτερο γράμμα στη μητέρα» (απόσπασμα)

θ

Μητέρα, διαισθάνομαι πως το γράμμα μου άρχισε να διασπάται,
διαισθάνομαι πως η συνοχή που επεδίωξα άρχισε να διασπάται,
πως η δομή που ήλπιζα άρχισε να διασπάται
σαν τις κουρασμένες τετράδες των μαθητικών παρελάσεων
όταν προσεγγίζουν το τέρμα
που λεν «ουφ» και ξεκουμπώνουν τα κολάρα
και «επιτέλους»
και σπεύδουν να επανέλθουν το ταχύτερο στα καθημερινά

και σπεύδουν να επανέλθουν το ταχύτερο στα συνήθη.
Κι η αλήθεια είναι πως τι χρειαζόταν η συνοχή,
κι η αλήθεια είναι πως τι χρειαζόταν η δομή,
πώς θα διασωζόταν η δομή,
πώς θ' άντεχε η δομή,
πώς θ' άντεχε η συνέπεια,
πώς θ' άντεχε η ακολουθία,
πώς θ' άντεχε ο ειρμός,
που, όπως είπα, έρχεται ο τυχών απροειδοποίητα κι ανοίγει την πόρτα,
που έρχονται απροειδοποίητα κι ανοίγουν την πόρτα
και μου τα πετάν ανάκατα μέσα,
που ξανάρχονται απροειδοποίητα και ξανανοίγουν
και διαδίδεται η είδηση
κι έρχονται κι άλλοι κι άλλοι
και συνωθούνται;

Ερώτηση Β1

α) Να σχολιάσετε την πλατιά / εκτεταμένη παρομοίωση του πιο πάνω αποσπάσματος, συσχετίζοντάς την με τη συναισθηματική κατάσταση του ποιητικού υποκειμένου.

(μονάδες 8)

β) Στο πιο πάνω απόσπασμα το ποιητικό υποκείμενο χρησιμοποιεί την τεχνική των ρητορικών ερωτημάτων. Ποιος είναι ο ρόλος τους στο ποίημα;

(μονάδες 4)

B2.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Π. Μηχανικός, «Ονήσιλος»

Δίπλα μου ήτανε ο Ονήσιλος
βγαλμένος απ' την ιστορία και τον θρύλο
ολοζώντανος.

Αρχιλεβέντης βασιλιάς αυτός
κρατούσε στο χέρι ό,τι του 'χε απομείνει:
ένα καύκαλο
–το δικό του κρανίο–
γεμάτο μέλισσες.

Δέκα χρόνια έστελλε τις μέλισσές του ο Ονήσιλος
να μας κεντρίσουν
να μας ξυπνήσουν
να μας φέρουν ένα μήνυμα.

Δέκα χιλιάδες μέλισσες έστειλε ο Ονήσιλος
κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα
χωρίς τίποτα να νιώσουμε.

Κι όταν το ποδοβολητό των βαρβάρων
έφτασε στη Σαλαμίνα
φρύαξε ο Ονήσιλος.
Άλλο δεν άντεξε.
Άρπαξε το καύκαλό του
και το θρυμμάτισε απάνω στο κεφάλι μου.

Κι έγειρα νεκρός.
Άδοξος, άθλιος,
καταραμένος απ' τον Ονήσιλο.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ν.Γ. Δαββέτας, «Επεισόδιο 4»

Είχανε μαζευτεί γύρω απ' τη φωτιά οι σφουγγαράδες. Μαζί τους κάθισε κι ο γυρολόγος. Άκουσε διάφορες θαλασσινές ιστορίες μα καμιά δεν τον συγκίνησε όσο εκείνη με τον ναύτη που αυτοπυρπολήθηκε στη θέση του χαλασμένου φάρου γιατί αλλιώς το καράβι της αγαπημένης του θα τσακιζόταν στα βράχια. Από τότε –λέει η ιστορία– στ' απομεινάρια κάθε φλόγας σε τούτη την ακτή βρίσκουν μισοκαμένα κόκαλα και μια διόπτρα στομωμένη από στάχτη και καπνιά.

Ο γυρολόγος δεν τους πίστεψε κι έχωσε το χέρι του στ' αποκαΐδια μα όσο κι αν έψαξε δεν βρήκε τίποτα. Τότε οι σφουγγαράδες ξανανάψαν τη φωτιά κι αμέσως άπλωσε το χέρι του ο πιο ερωτευμένος. Οι φλόγες, αντί να τον καίνε, τον δρόσιζαν και γρήγορα τράβηξε ένα κρανίο που ανατρίχιαζε όταν το χάιδευες. Το έφερε στ' αυτί του όπως τα κοχύλια ν' ακούσει το βουητό της θάλασσας και τις προσευχές των πνιγμένων. Το κρανίο έκανε τον γύρο της παρέας κι όλοι ακούσαν πάρεξ του γυρολόγου που τίποτα δεν άκουσε.

Έπειτα απ' τις στάχτες ανέσυραν τις διόπτρες* κι αφού τις καθάρισαν είδαν μέσα τον βυθό με τις σειρήνες και τα κορίτσια τους που περιμένανε το βράδυ να ζευγαρώσουνε στον βουβό φάρο. Όμως ο γυρολόγος πάλι δεν είδε τίποτα, εκτός από ένα εκκωφαντικό σκοτάδι που 'ρχόταν καταπάνω του και τότε πότιζε με ανεξίτηλη μελάνη βάφοντας μαύρο τον σκελετό του ώστε να ξεχωρίζει και μετά τον θάνατο Αυτός που δεν αγάπησε ποτέ του τίποτα.

* διόπτρα = τηλεσκόπιο, κιάλι

Ε. Γαραντούδης, *Ανθολογία Νεότερης Ελληνικής Ποίησης 1980-1997*,
Οι στιγμές του νόστου, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1998, σ. 48.

Ερώτηση Β2

α) Τα δύο λογοτεχνικά κείμενα που παρατίθενται εμπεριέχουν εξωλογικά στοιχεία. Να εντοπίσετε **ένα (1)** εξωλογικό στοιχείο από κάθε κείμενο και να περιγράψετε την εικόνα ή τη σκηνή στην οποία αυτό ανήκει.

(μονάδες 4)

β) Να περιγράψετε την κατάληξη του ποιητικού υποκειμένου στον «Ονήσιλο» και του γυρολόγου στο «Επεισόδιο 4», όπως αυτή διαφαίνεται στα ακόλουθα αποσπάσματα.

*Κι έγειρα νεκρός.
Άδοξος, άθλιος,
καταραμένος απ' τον Ονήσιλο.*

Όμως ο γυρολόγος πάλι δεν είδε τίποτα, εκτός από ένα εκκωφαντικό σκοτάδι που 'ρχόταν καταπάνω του και τότε πόνιζε με ανεξίτηλη μελάνη βάφοντας μαύρο τον σκελετό του ώστε να ξεχωρίζει και μετά τον θάνατο Αυτός που δεν αγάπησε ποτέ του τίποτα.

(μονάδες 6)

B3. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

I.M. Παναγιωτόπουλος, Αστροφεγγιά

Ύστερα, ήρθε το μεγάλο κακό. Η Ανατολή ξερνούσε, ξερνούσε. Μαυρολόγησαν τα νησιά, τα περιγιάλια, οι δρόμοι, οι κάμπιοι, οι πολιτείες. Το Αιγαίο συννέφιασε.
[...]

Στο παλιό παλάτι, σε μια κάμαρη κατάφατσα, βρισκόνταν τα γραφεία της επιτροπής του Πετρόπουλου. [...] Ο Πετρόπουλος ήταν ανεβασμένος ορθός στο παράθυρο κι αποκάτου, σ' ολάκερη την ανηφοριά την καψαλισμένη, το δυστυχισμένο κι άπραγο πλήθος βογκούσε, δερνόταν, παρακαλούσε, σ' ένα στρίμωγμα φοβερό, σ' ένα χάος. Είχε φορέσει τη μέρα κείνη το καλύτερό του κοστούμι, την πιο φανταχτερή γραβάτα του και τα μάτια του λάμπανε σαν του λύκου στην ερημιά. Κι ολοένα ξεφώνιζε κι άπλωνε το χέρι και σκορπούσε τα λεφτά με καμάρι, σα νάταν δικά του.
[...]

Μια θάλασσα χέρια, που φούσκωνε και παταγούσε κι ανατρίχιαζε, μια απίστευτη σοροκάδα.

– Μη σκαρφαλώνετε στο παραθύρι! Θα σας πετάξω κάτω, να το ξέρετε! Ησυχία!

[...]

– Έλα, Μαριορή, της είπε, αυτά τάχω φυλάξει για σένα.

Και της έδωσε πενήντα δραχμές. Μα εκείνη δε σάλεψε.

– Δε θέλω τίποτε, του αποκρίθηκε, θα περάσουμε και μεις όπως όλοι.

[...]

– Τι θα κάνει; Πείσμα στο πείσμα! Σε μια βδομάδα θα βρίσκεται στο ασκηταριό. Είναι ολομόναχη.

– Αυτό είναι φοβερό, του είπε ο Άγγελος.

– Αχ! καημένη, αν δεν είμαι γω, θάνατι άλλος! Γι αυτό να είσαι βέβαιος! Κρίμα που κάναμε τόσο δρόμο για δαύτη! Έλα, πάμε τώρα να ξεσκάσουμε λίγο.

[...]

Ο Άγγελος περπατούσε συλλογισμένος:

– Τι αηδία! Τι αηδία, Θεέ μου! Να, ο Πετρόπουλος πρώτος και καλύτερος τότε, πρώτος και καλύτερος τώρα! Ο νέος άνθρωπος! Η νέα εποχή! Η ευτυχία που καρτερούσαμε, ο καθάριος νους, η καθάρια καρδιά!

(Κεφάλαιο Χ, σ.156, 159,162-163)

Ερώτηση Β3

α) Σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρονται τα πιο πάνω αποσπάσματα από την *Αστροφεγγιά*; Να εντοπίσετε **δύο (2)** κοινωνικές συνέπειες του γεγονότος αυτού, δικαιολογώντας την απάντησή σας με αναφορές στα αποσπάσματα που παρατίθενται.

(μονάδες 4)

β) Ποια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Άγγελου Γιαννούζη και του Δημήτρη Πετρόπουλου διαφαίνονται στα αποσπάσματα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 4)

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ